

COVID-19

Editör
Hasan SÖZEL

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-7451-21-5
Yayıncı Sertifika No 47518

Kitap Adı COVID-19
Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık

Editör Hasan SÖZEL
ORCID iD: 0000-0002-9439-1588
Bisac Code MED000000

Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
DOI 10.37609/akya.470

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. *Akademisyen Kitabevi* ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşurmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. *Akademisyen Kitabevi* ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan günlük ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

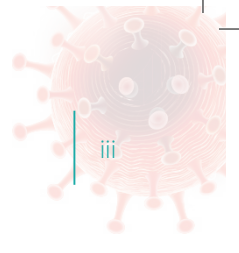
Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Çin'in Hubei eyaleti, Vuhan şehrinde ilk kez 31 Aralık 2019 da etiyojisi bilinmeyen atipik pnömoni vakaları bildirildi. 7 Ocak 2020'de bu vakalardaki etkenin daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs (SARS-CoV-2) olduğu belirlendi. Yeni keşfedilen bu koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı hastalık koronavirüs hastalığı (COVID-19) olarak adlandırıldı. Başlangıçta sadece Çin'in bir bölgesinde görülen enfeksiyon etkeninin ölkelerimize gelmesi uzak gibi görünüyordu. 11 Mart 2020'de virüs artık resmen aramızdaydı. Çok kısa bir süre sonra tüm dünya küresel bir salgının etkisi altına girdi. Enfekte olan kişi sayısı 200 Milyonu geçerken, 4 milyondan fazla insan da bu enfeksiyona bağlı olarak hayatını kaybetti. Pandemi nedeniyle neredeyse tüm dünyada yaşam durdu. Henüz yerküredeki hiçbir ölkede pandemi öncesi yaşama dönülemedi ve virüsün yaşamın pek çok alanındaki etkilerinin daha uzunca süre hissedilmesi beklenmekte.

Bu kitapla salgının işgücünü sağlayan meslektaşlarımıza, hakkında hala az bilgimiz olan bu yeni virüs ve yaptığı çok bulaşıcı ve ölümcül hastalığı tanıtmaya çalıştık.

Bu kitabın hazırlanmasında görev alan hocalarımız yoğun çalışma şartlarına rağmen bu çok değerli bilgi kaynağının hızlı bir şekilde oluşturulmasına özveri ile katkı sunmuşlardır. Kendilerine teşekkürlerimi sunar, bu emeği sizlere sunmaktan mutluluk duyduğumu ifade ederek kitabımızın salgınla mücadelemize katkı sunmasını diliyorum.

COVID-19 sebebiyle kaybettiğimiz tüm sağlık çalışanlarına SEVGİ, ÖZLEM VE MİNNETLE...

Öğr. Gör. Dr. Hasan SÖZEL
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi

İÇİNDEKİLER

1. Bölüm	COVID-19 ve Akciğerler	1
	<i>Hülya DİROL</i>	
2. Bölüm	COVID-19 ve Kardiyovasküler Sistem	23
	<i>Melek Didem KEMALOĞLU</i> <i>Zehra ERKAL</i>	
3. Bölüm	COVID-19 ve Tiroid	35
	<i>Mustafa AYDEMİR</i>	
4. Bölüm	COVID-19 ve Diyabet	55
	<i>Hakan DOĞRUEL</i>	
5. Bölüm	COVID-19 ve Böbrek Hastalıkları	71
	<i>Üstün YILMAZ</i> <i>Fatih YILMAZ</i>	
6. Bölüm	COVID-19 ve Akut Böbrek Hasarı	87
	<i>Üstün YILMAZ</i>	
7. Bölüm	COVID-19 ve Hipertansiyon	99
	<i>Fatih YILMAZ</i>	
8. Bölüm	COVID-19 ve Hematolojik Parametreler	115
	<i>Utku ILTAR</i>	
9. Bölüm	COVID-19 ve Koagülasyon Sistemi	121
	<i>Ramazan ERDEM</i>	
10. Bölüm	COVID-19 ve Gastrointestinal Sistem	135
	<i>Nurel İNAN AYDEMİR</i>	

vi | COVID-19

11. Bölüm COVID-19 ve Karaciğer	151
<i>S. Zeynep GÖK SARGIN</i>	
12. Bölüm COVID-19 ve Kanser	167
<i>Yusuf İLHAN</i> <i>Sema SEZGİN GÖKSU</i>	
13. Bölüm COVID-19 ve Romatoloji.....	183
<i>Bengisu ASLAN</i> <i>Mustafa Ender TERZİOĞLU</i>	
14. Bölüm COVID-19 ve İmmünoloji	211
<i>Gül ERGEN YILDIZ</i> <i>Mustafa Ender TERZİOĞLU</i>	
15. Bölüm COVID-19 ve Santral Sinir Sistemi Komplikasyonları.....	235
<i>Nazan ŞİMŞEK ERDEM</i>	
16. Bölüm COVID-19 ve Periferik Sinir Sistemi Tutulumu	251
<i>Tuğba ÖZEL</i>	
17. Bölüm COVID-19 Enfeksiyonu İlişkili Göz Hastalıkları	263
<i>Mehmet Erkan DOĞAN</i> <i>Olgar ÖCAL</i>	
18. Bölüm Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Pratiğinde COVID-19 ve Hasta Yönetimi	279
<i>Hüseyin GÜNİZİ</i>	
19. Bölüm COVID-19 Pandemisinde Toplum Ruh Sağlığı ve Psikiyatrik Hastalıklar	287
<i>Sema KUŞ</i>	
20. Bölüm Çocuklarda COVID-19	303
<i>Mine ERKAN</i>	
21. Bölüm COVID-19 ve Enfeksiyon Hastalıkları	323
<i>Alper TAHMAZ</i>	

22. Bölüm COVID-19 ve Acil Tıp	341
<i>Selcan ENVER DİNÇ</i>	
23. Bölüm COVID-19 ve Obstetrik Etkileri	355
<i>Fatih DİNÇER</i>	
24. Bölüm COVID-19 ve Üroloji	369
<i>Ahmet Ender CAYLAN</i>	
25. Bölüm COVID-19 ve Dermatoloji	379
<i>Hüray HÜGÜL</i>	
26. Bölüm COVID-19 ve Yoğun Bakım	405
<i>Fatih SARGIN</i>	
27. Bölüm COVID-19 ve Laboratuvarı	419
<i>Aylin ERMAN DALOĞLU</i>	
28. Bölüm COVID-19 ve Radyoloji	429
<i>Yıldız KILAR SÖZEL</i>	

YAZARLAR

Bengisu ASLAN

Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi
Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları ABD,
Romatoloji BD
ORCID iD: 0000-0001-6892-1090

Mustafa AYDEMİR

Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Endokrin ve Metabolizma
Hastalıkları BD
ORCID iD: 0000-0002-5145-0920

Nurel İNAN AYDEMİR

Uzm. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
ABD
ORCID iD: 0000-0002-8614-4392

Ahmet Ender CAYLAN

Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Üroloji ABD
ORCID iD: 0000-0003-1053-915X

Fatih DİNÇER

Uzm. Dr., Tepecik Eğitim ve Araştırma
Hastanesi, Jinekolojik Onkoloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0003-0796-6257

Hülya DİROL

Uzm. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi, Göğüs Hastalıkları ABD
ORCID iD: 0000-0002-7712-6467

Mehmet Erkan DOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Göz Hastalıkları ABD
ORCID iD: 0000-0002-8474-4861

Hakan DOĞRUEL

Uzm. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma
Hastalıkları BD
ORCID iD: 0000-0002-6204-9796

Selcan ENVER DİNÇ

Uzm. Dr., Antalya Kepez Devlet
Hastanesi
ORCID iD: 0000-0003-4456-0256

Ramazan ERDEM

Uzm. Dr., SBÜ Antalya Eğitim ve
Araştırma Hastanesi Hematoloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0002-7104-6474

Gül ERGEN YILDIZ

Uzm. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi, İç Hastalıkları ABD
ORCID iD: 0000-0002-2859-5494

Mine ERKAN

Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
ABD
ORCID iD: 0000-0001-8612-356X

COVID-19

Zehra ERKAL

Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Kardiyoloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0003-3950-2502

Aylin ERMAN DALOĞLU

Uzm. Dr., Tıbbi Viroloji, Sağlık
Bilimleri Üniversitesi Antalya Eğitim ve
Araştırma Hastanesi Tıbbi Mikrobiyoloji
Laboratuvarı
ORCID iD: 0000-0003-0120-3830

S. Zeynep GÖK SARGIN

Uzm. Dr., Denizli Devlet Hastanesi
Gastroenteroloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0001-9193-4105

Hüseyin GÜNİZİ

Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin
Keykubat Üniversitesi Tıp Fakültesi
Kulak Burun Boğaz Hastalıkları ABD
ORCID iD: 0000-0001-8653-0544

Hüray HÜĞÜL

Uzm. Dr., Dermatoloji ve Veneroloji,
Özel Klinik
ORCID iD: 0000-0003-0355-8037

Utku İLTAR

Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Tıp Fakültesi
Hastanesi İç Hastalıkları ABD
ORCID iD: 0000-0001-7129-418X

Yusuf İLHAN

Uzm. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Tıbbi Onkoloji BD
ORCID iD: 0000-0002-2875-6876

Melek Didem KEMALOĞLU

Uzm. Dr., Antalya Atatürk Devlet
Hastanesi, Kardiyoloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0002-3535-0401

Yıldız KILAR SÖZEL

Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Radyoloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0001-6406-7309

Sema KUŞ

Uzm. Dr., Antalya Serik Devlet
Hastanesi, Psikiyatri Kliniği
ORCID iD: 0000-0002-1682-6769

Olgar ÖCAL

Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Göz Hastalıkları ABD
ORCID iD: 0000-0002-1842-0906

Tuğba ÖZEL

Uzm. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Nöroloji ABD
ORCID iD: 0000-0003-0396-6460

Fatih SARGIN

Uzm. Dr., Pamukkale Üniversitesi
Anesteziyoloji ve Reanimasyon ABD
ORCID iD: 0000-0003-4776-4924

Sema SEZGİN GÖKSU

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi Tıbbi Onkoloji BD
ORCID iD: 0000-0002-1222-0444

Nazan ŞİMŞEK ERDEM

Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi
Nöroloji ABD
ORCID iD: 0000-0003-4612-1062

Alper TAHMAZ

Uzm. Dr., Antalya Eğitim ve Araştırma
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik
Mikrobiyoloji Kliniği
ORCID iD: 0000-0001-8674-2141

Mustafa Ender TERZİOĞLU

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp
Fakültesi, İç Hastalıkları ABD Romatoloji
BD

ORCID iD: 0000-0002-1228-7323

Fatih YILMAZ

Uzm. Dr., Antalya Atatürk Devlet
Hastanesi, Nefroloji Kliniği

ORCID iD: 0000-0003-4599-3299

Üstün YILMAZ

Uzm. Dr., Antalya Eğitim ve Araştırma
Hastanesi, Nefroloji Kliniği

ORCID iD: 0000-0003-0237-0278